

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Prevence rizikového chování v základních školách vybraného regionu
Prevention of risk behavior in elementary schools in the selected region

Růžena Slavičková

Vedoucí práce: PaedDr. Eva Marádová, CSc.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání - Speciální pedagogika
se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Prevence rizikového chování v základních školách vybraného regionu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 4. 2018

.....

podpis

Poděkování

Touto cestou děkuji vedoucí bakalářské práce PaedDr. Evě Marádové, CSc. za její rady, čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky a také za trpělivost při konzultacích. V neposlední řadě také děkuji všem respondentům za poskytnutí informací.

Anotace

Cílem bakalářské práce Prevence rizikového chování v základních školách vybraného regionu je výzkumné šetření na základních školách města Děčína v oblasti rizikového chování a zjištění, jak je koncipována primární prevence na jednotlivých školách. Teoretická část je rozdělena na dvě oblasti. První oblast vymezuje pojmy a jednotlivé formy závislostního a rizikového chování. Druhá oblast se soustředí na základní informace a charakteristiku školské primární prevence. V praktické části se zaměřuje na analýzu preventivních programů základních škol a výzkumné šetření, které je formou strukturovaného rozhovoru s metodiky prevence ze základních škol regionu města Děčín.

Klíčová slova

craving, metodik prevence, minimální program primární prevence, primární prevence, rizikové chování, závislostní chování

Annotation

The aim of the bachelor thesis Prevention of risk behavior in elementary schools in the selected region is to investigate the primary schools of Děčín in the areas of risk and addictive behavior and to find out how primary prevention is designed at individual schools. The theoretical part is divided into two areas. The first area defines concepts and individual forms of addiction and risk behavior. The second area focuses on the basic information and characteristics of school primary prevention. In the practical part, it focuses on the analysis of preventive programs of primary schools and the research survey, which is a structured interview of the methodology of prevention of elementary schools in Děčín.

Keywords

addictive behavior, craving, minimal primary prevention program, prevention methodology, primary prevention, risk behavior

Obsah

Úvod	5
1 Rizikové chování.....	6
1.1 Faktory podílející se na genezi rizikového chování.....	6
1.2 Druhy rizikového chování ve školním věku	7
2 Závislostní chování	10
2.1 Látkové závislosti	10
2.2 Nelátkové (behaviorální) závislosti	15
3 Prevence	18
3.1 Primární prevence rizikového chování	18
4 Systém školské primární prevence	20
4.1 Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže.....	22
4.2 Minimální preventivní program	23
4.3 Postup při zpracování minimálního preventivního programu	23
4.3.1 Přílohy minimálního preventivního programu	25
5 Shrnutí teoretické části	26
6 Výzkumná část	27
6.1 Cíle.....	27
6.2 Zkoumaný soubor	27
6.3 Metodologie	27
6.4 Výsledky	28
6.4.1 Výsledky I. etapy.....	28
6.4.2 Výsledky II. etapy	34
6 Shrnutí výsledků.....	38
7 Návrh možných úprav	42
Závěr.....	44
8 Seznam použitých informačních zdrojů.....	45
9 Seznam příloh.....	48

Úvod

Cílem bakalářské práce je sledování prevence rizikového chování na základních školách města Děčína a zjištění, jak jsou minimální preventivní programy realizovány. Na základě zjištěných poznatků vznikne návrh úprav minimálních preventivních programů s poukázáním na jejich možné nedostatky.

Teoretická část se věnuje dosavadním poznatkům v oblastech rizikového chování, její součástí je chování závislostní. V souladu s platnou legislativou MŠMT je věnována pozornost základním pojmům primární prevence. Součástí teoretické části je předložení a shrnutí systému školské primární prevence, složek školské primární prevence, ukotvení práce školního metodika prevence, kterému se věnuje výzkumné šetření.

Praktická část popisuje výzkumné šetření na deseti školách města Děčín. Výzkumné šetření je rozděleno na dvě etapy. V každé etapě je využita jiná metoda výzkumného šetření. V první etapě jsou studovány a následně analyzovány preventivní programy základních škol dle indikátorů vycházejících z metodických pokynů k tvorbě preventivních programů, které jsou popsány v teoretické části. Metoda druhé etapy je strukturovaný rozhovor se školními metodiky prevence.

Na základě prostudování dostupné literatury a výsledků výzkumného šetření je možné identifikovat případné nedostatky a vytvořit návrh úprav minimálních preventivních programů základních škol města Děčína, kde budou zaznamenány nedostatky a vytvořena diskuze nad jejich řešením.

1 Rizikové chování

V současné době se ve školním prostředí upouští od pojmu sociálně patologické jevy a pedagogové pracují s termínem rizikové chování. Jedním z důvodů terminologické změny je skutečnost, že termín sociálně patologické jevy je stigmatizující. Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a pod tento pojem se řadí fatální jevy společnosti (alkoholismus, vraždy). (STONIŠOVÁ, P., 2012.)

„Pod pojmem rizikové chování je takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik.“ (BÁRTÍK, P. a MIOVSKÝ, M., 2010. s. 23) Tato rizika se vztahují nejen na samotného jedince, ale i na společnost v jeho okolí.

Jednotlivé formy rizikového chování se v průběhu času několikrát měnily. Některé vznikly a jiné zanikly. Vznik a zánik závisí na vzniku či zániku různých společenských skupin, například skupiny zájmové, skupiny tvořené vrstevníky nebo skupiny, které ovlivnil rozvoj technologií. Různé projevy rizikového chování jsou úzce propojeny a vyskytuje-li se u člověka jeden projev rizikového chování, má tento člověk sklon chovat se rizikově i v jiných oblastech. (BENDL, S., 2016)

Práce se věnuje oblastem rizikového chování, vztaženým ke skupině žáků základních škol, jakožto zkoumaného souboru.

1.1 Faktory podílející se na genezi rizikového chování

Důležitou roli při vyvážení rizikového chování hrají faktory, které napomáhají jeho vzniku. Tyto faktory se dělí do pěti systémů: biologického systému, systému sociálního prostředí, environmentálního systému, osobnostního systému a systému chování. (MIOVSKÝ, M., 2010)

Systém sociálního prostředí je vysoce diferenciováný. Obsahuje prostředí objektivní a prostředí subjektivní. Subjektivní prostředí je takové, ke kterému má jedinec vazby. Takovým prostředím je zpravidla rodina. Objektivní prostředí je okolí, ke kterému nemusí mít jedinec žádné vazby.

Ve škole žáka ovlivňuje sociální klima třídy, které odráží vztahy žáků a atmosféru ve vyučovacích hodinách i mimo ně. Funkcí školy je socializace neboli integrace žáků do existujícího celospolečenského prostředí. Prostředím, které utváří charakter a hodnoty

osobnosti žáka je vrstevnická skupina. Jedinec si v ní osvojuje nové hodnotové postoje a uplatňuje svou roli ve společnosti. Mezi zmiňované faktory také patří vliv vrozeného biologického systému, který zahrnuje pohlaví, tělesný koncept a rozumové předpoklady.

Další klasifikací faktorů rizikového chování vyděluje protektivní a rizikové faktory. Rizikové faktory se chápou jako prvky, které zvažují pravděpodobnost zapojení se do rizikového chování. Příkladem rizikového faktoru může být malá školní úspěšnost nebo nízké očekávání úspěchu. Protektivní faktory jsou jevy, které působí přímo či nepřímo na rizikové chování, mezi nimiž je určitý vztah. Příkladem protektivních faktorů je pozitivní vztah s dospělými, pozitivní orientace na školu nebo zapojení do sociálních aktivit. Vztah mezi protektivním a rizikovým faktorem nemusí být protikladný. Žák, který tráví čas ve společnosti antisociálních přátel, může mít pozitivní vztah ke škole. (JESSOR, R., 2015)

1.2 Druhy rizikového chování ve školním věku

V této kapitole jsou popsány nejčastější formy rizikového chování, které se objevují ve školním věku. Podstatná část z nich se odehrává přímo ve škole nebo v jejím nejbližším okolí.

a) Záškoláctví

Záškoláctví je jev chápáný jako neomluvená nepřítomnost žáka na základní a střední škole. Žák úmyslně školu nenavštěvuje, čímž porušuje školní řád a školský zákon (*Školský zákon 561/2004 Sb.*), který nařizuje povinnou školní docházku. Záškoláctví je často spojeno s dalšími projevy rizikového chování, kdy se žáci stávají obětí šikany a ze strachu nenavštěvují školu.

Prevenici záškoláctví upravuje metodický pokyn (*Metodický pokyn, Čj.: 10 194/2002-14.*), v němž je mimo jiné uveden způsob zaznamenávání absence.

b) Šikana a extrémní projevy agrese

Do této skupiny se řadí jakékoli projevy agrese, násilí proti druhé osobě, proti sobě i násilí páchané na věcech (vandalismus). Pod pojmem extrémní projevy agrese je zahrnováno takové chování, jež má za následek fyzické, psychické a materiální škody. Šikana je jedno z několika odvětví projevů agrese. Forem šikany je také mnoho. Jednotlivé formy se odvíjí od věku a pohlaví. Stupeň šikany jde od nižšího stupně, což je například ignorování oběti nebo snižování její pozice v kolektivu. Může, ale vést k mnohem závažnějším stupňům, jako

je vyhrožování, udílení trestů, izolace oběti, pohlavní zneužívání až znásilnění. (KOLÁŘ, M., 2011)

Mezi nově vznikající formy šikany patří kyberšikana. Ta využívá všech možností, které nabízí internet a moderní technologie. Oběť tak není konfrontována fyzicky, ale mohou jí být posílány výhrůžné zprávy nebo zneužity její fotografie. Zpřístupnění některých internetových sociálních portálů, jakým je například facebook nebo instagram, přispělo k většímu progresu kyberšikany. Šikana i kyberšikana je typickým zástupcem rizikového chování objevujících se ve školním věku. (VÁGNEROVÁ, K., 2009)

c) Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě jsou nové formy rizikového chování. Patří zde záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy či ohrožení života ve sportu nebo dopravě. Mezi sportovní aktivity ohrožující zdraví patří snowboarding v lavinových polích nebo jízda na skateboardu na rychlostních komunikacích. V dopravě jsou to tajné závody aut, jako rizikové chování v dopravě se také chápe nedodržování dopravních předpisů pro chodce, které je časté ve školním věku. (SOBOTKOVÁ, V., 2014)

d) Rasismus a xenofobie

Rasismus neboli potlačení práv a zájmů menšin. V dnešní době hraje významnou úlohu multikulturní (interkulturní) výchova, která vede žáky od útlého věku k větší toleranci a také ke spolupráci mezi sebou bez ohledu na barvu pleti, etnický původ či ekonomickou situaci. Žáci vnímají ekonomickou situaci svých spolužáků velmi intenzivně. Častěji se tak na školách objevuje právě vyloučení dětí z kolektivu, kvůli menšímu kapesnému nebo neznačkovému oblečení. (BÁRTÍK, P., 2010)

Do této skupiny se řadí i negativní působení sekt. Sekta, která svou ideologií může u jedinců vyvolat asociální chování a často za pomoci přesvědčení dochází k manipulaci s jejich členy. Působení sekty má důsledky sociální, ekonomické i psychické.

e) Sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování je doprovázeno sexuálními aktivitami, které vykazují nárůst zdravotních a sociálních rizik. (BÁRTÍK, P. a MIOVSKÝ, M., 2010)

Ve společnosti je takové chování relativně časté. Konkrétně jsou to například náhodné známosti nebo nechráněný pohlavní styk. Do této oblasti jsou také zahrnovány kombinace

více typů rizikového chování (rizikový sex v kombinaci s užíváním návykových látek). Nové trendy zvyšují riziko v sociální oblasti, kdy už i žáci zveřejňují intimní fotografie, případně je zasílají jiným lidem. Takové aktivity zvyšují riziko zneužití fotografií a mohou vést k následné kyberšikaně.

f) Okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN

Syndrom CAN je zkratkou Child Abuse and Neglect překládaný jako syndrom týraného a zanedbávaného dítěte. Syndrom CAN je také definován jako soubor nepříznivých příznaků, kdy je dítě ohroženo v různých oblastech. Dítě má problémy adaptační (společenské role, postavení v rodině), psychické a zdravotní, přičemž jeho krajní mezí může být až úmrtí dítěte. Jde o různorodý syndrom, kdy jednání osob může být definováno jako náhodné, vědomé i nevědomé. (DUNOVSKÝ, J., 1995)

2 Závislostní chování

Závislostní chování je součástí rizikového chování. „*Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.*“ (NEŠPOR, K., 2000. s. 9)

Hlavní charakteristikou je touha brát návykové látky¹. Definitivní diagnóza závislosti je určena při shodě tří jevů v období jednoho roku, přičemž sama závislost může být na jedné látce nebo na více látkách současně.

Hlavním provázejícím jevem je silná touha neboli pocit puzení k užití látky. V literatuře je často zmiňován termín craving, český překlad k tomuto slovu je bažení. Samotné bažení se dá rozdělit na fyzické a psychické. Fyzické (tzv. odvykací stav) přichází v krátké době při odeznívání účinku látky, naproti tomu psychické se objevuje i po delší abstinenci. Bažení poté zhoršuje sebeovládání. Potíže v sebeovládání se objevují především na začátku užívání látky nebo při ukončení užívání. Dochází k poruše emocí, nadměrné únavě a k dlouhodobému vyčerpání. U žáků dochází k poruchám pozornosti a následně ke kázeňským problémům. Dalším jevem je tělesný odvykací stav, kdy je látka užívána za účelem zmírnění odvykacího stavu často se používá příbuzná látka s podobnými účinky. (NEŠPOR, K., 2000)

Průkaz tolerance k účinku látky je potřeba navyšování dávky tak, aby došlo ke stejnému účinku jako dříve, kdy byla dávka nižší. Tato situace se u žáků vyskytuje v menší míře.

U žáků dochází k postupnému zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů. Žáci veškerý svůj čas věnují užívání drogy, získávání prostředků na drogu nebo zotavování z jejích účinků. Pokračování v užívání i přes jasný důkaz škodlivosti je posledním jevem, který se u dětí školního věku vyskytuje taktéž v menší míře. (NEŠPOR, K., 2003)

2.1 Látkové závislosti

Látkové závislosti se týkají psychoaktivních látek. Po požití dané látky se mění chemické prostředí v těle, kdy díky příjemnému pocitu není schopen danou látku opustit a manifestuje se především ztrátou kontroly nad sebou samým. (SHAPIRO, H., 2005)

¹ Pro účely této práce jsou užívány termíny návyková látka a droga, jako synonymní výrazy.

Pro potřeby této práce jsou jednotlivé drogy řazeny dle jejich četnosti užití a dostupnosti ve školním věku.

a) Alkohol

Alkohol je drogou, která je na trhu legální. Díky její dostupnosti se stává nejužívanější drogou. Česká republika se dlouhodobě pohybuje na vyšších příčkách v konzumaci alkoholu. Častěji, až v 25 %, konzumují alkohol muži a ženy pak jen v 5 %. (KALINA, K., 2003)

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2015 prokazuje, že průměrný věk s první zkušeností s alkoholem je okolo 9. roku. Do 9. roku mělo dlouhodobou zkušenost 20 % žáků. V častějších případech se jedná o krátkodobou zkušenost s požitím alkoholu, kdy zprostředkovateli jsou rodiče. Takové experimentování, ale může vést až k rizikovému pití. Rizikovým pitím se rozumí, užívání alkoholu, kdy jedinec je alkoholem ohrožen, ale symptomy poškození nejsou ještě patrné.

U dětí i nižší dávky alkoholu sebou nesou riziko návyku a později závislosti. Celý vývoj přechodu od konzumace k závislosti může být poměrně nenápadný. Na začátku závislosti je člověk schopen konzumovat více alkoholu, aniž by to sebou neslo charakteristické příznaky. Později už ale nedokáže rychle a účinně metabolizovat alkohol a tak nakonec i malé množství alkoholu vyvolá rychle příznaky těžké opilosti. (PROVAZNÍKOVÁ, H., 1999)

Současně má vliv na tvorbu alkoholové závislosti i dědičnost, která zvyšuje riziko závislosti až čtyřikrát, o kterém mimo jiné vypovídají studie dvojčat. (KALINA, K., 2003)

b) Tabák

Další legální drogou, která je omezena hranicí zletilosti, je tabák. Návykovou látkou tabákových výrobků je nikotin. Sama závislost na nikotinu je pak spojena s psychosociální závislostí. Psychosociální závislost je kombinace psychické závislosti, což je naučená potřeba určité činnosti v určité situaci a sociální závislosti, která je spojena s určitou společností.

Na území České republiky vypukl cigaretový boom na počátku dvacátého století. Momentálně stoupá počet užití tabáku o 3 % ročně. Tabák žáci nejčastěji užívají kouřením. Kouření tabákových výrobků, a to především cigaret, zkouší na začátku ze zvědavosti, už v 9-12 letech života. Následně vnímají cigaretu jako módní doplněk nebo jako vstupenku

do školní party. V mladém věku spojují kouření tabáku s užíváním alkoholu. 80-90 % kuřáků začne pravidelně kouřit již před svým 18. rokem. Celkový počet kuřáků je pak necelých 30 % všech obyvatel České republiky. (KALINA, K., 2000)

Samotné kouření není jediné užití tabáku. Mezi další užívané tabákové výrobky patří šňupací a žvýkací tabák, kde jsou účinky celkově menší, ale o to horší mají vliv na dutinu ústní. Tyto tabákové výrobky užívají už dospívající žáci. Potvrzením takových tvrzení je výzkum katedry Psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2014, který zjistil, že až 5 % žáků ve věku 14 let je závislých na tabáku. Vzorek tvořilo 54 škol České republiky. (DOLEJŠ, M., 2014)

c) Kanabinoidy

Konopí častěji nazýváno jako marihuana má psychotropní efekt. Marihuana se z konopí získá sušením květenství a horních lístků samičí rostliny. V České republice je pravidelných uživatelů marihuany kolem 250 000-350 000. Školní studie prokázaly, že 35-50 % středoškolských studentů má alespoň jednu zkušenost s marihuanou. Nárůst školáků s touto zkušeností proběhl v první polovině 90. let 20. století. (NEŠPOR, K. a CSÉMY, L., 1993)

Určitou revoluci v pěstování marihuany zaznamenala společnost při rozvoji umělého osvětlení, kdy obsah účinné látky se zvýšil až na 20 %. Nejčastěji je marihuana používána ke kouření, míchání do nápojů či jídla. Nástup účinku drogy je od 10 sekund až po 1 minutu. Perorální užití má delší dobu nástupu a také delší dobu trvání intoxikace. Průměrný účinek je tři až šest hodin. Marihuana vyvolává psychickou závislost v 8-10 % případů. (KALINA, K., 2003)

Nyní je počet užití konopných látek stabilizován a dále závratně nenarůstá. Dle Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2015, konopné látky stále obsazují přední příčky v užívání návykových látek a to nejčastěji kouření marihuany.

d) Sedativa a hypnotika

Do této skupiny látek se kromě sedativ, hypnotik, analgetik a dalších léků řadí i některé léky se stimulačním účinkem. Hlavním a společným účinkem je útlum centrální nervové soustavy, kdy dochází k postupné ospalosti. Chronické užívání vede později k psychické i somatické závislosti. Při chybění léku se dostavuje odvykací stav, který je podobný

odvykacímu stavu u ostatních drog. Příkladem je zvýšená či znovu objevená bolest, neklid, nespavost, mrzutost až agrese. (KALINA, K., 2003)

Zneužívání těchto léků dochází častěji u mladistvých jedinců, hlavně pro jejich dostupnost. Žáci také kopírují chování svých rodičů, kdy dívky užívají antidepresiva nebo léky na hubnutí a chlapci anabolika. Adiktologové se shodují, že příčina je v tlaku na výkon a snaha vyrovnat se spolužákům. Jak uvádí Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2015, je až 10 % mladistvých, kteří mají zkušenost s užitím sedativ. (ESPAD, 2015)

e) Stimulancia

Mezi stimulancia řadíme kokain, extázi, pervitin a amfetamin. Stimulancia mají nefyziologický účinek na centrální nervovou soustavu, přesto mají značný negativní vliv na kardiovaskulární systém a jejich užívání zvyšuje riziko mozkových a srdečních příhod. Závislost na těchto látkách je pouze psychická a vyznačuje se cravingem.

Původně účinná látka extáze byla vyrobena v roce 1912 jako lék na hubnutí, dnes patří mezi nejrozšířenější drogu užívanou mladistvými. Průměrný věk užití je okolo 18 let a je spojena s tanečními kluby. Sami uživatelé si myslí, že tato látka nevyvolává závislost, že ji lze mít dlouhodobě pod kontrolou. Často ji užívají radši než alkohol, protože jim po ní není zle. Uživatelé extáze intenzivně tančí do naprostého vyčerpání, buď vyčerpání nepocítují, nebo je tento pocit přehlušen příjemným prožitkem. Což může mít za následek nejen vyčerpání, ale již zmiňované tělesné poškození. (KLENEROVÁ, V., 2002)

f) Halucinogeny

Halucinogeny patří k hojně užívaným drogám. Většina uživatelů tento typ drog vyhledává za účelem odosobnění a derealizace. Odosobnění je pocit ztráty části těla. Derealizace je pocit odcizení celého těla. Uživatel této drogy má pocit, jako by sama sebe vnímal jako divák. Často je tato droga spojována s takzvanou taneční scénou a zkušenost s LSD má 8-14 % středoškolské mládeže. (NEŠPOR, K., 2000)

Další velmi známou halucinogenní látkou je psylobycin. Zkušenost s ní má 5-9 % středoškoláků. Lysohlávky jsou díky jednoduchému sběru dostupnou drogou, ale díky sezónnosti se z psylobycinu stává spíše příležitostná droga. (NEŠPOR, K., 1993)

Další látky patřící do této skupiny jsou například bufotenin neboli ropuší jed a muskarin, který pochází z muchomůrky červené. Dostupnost těchto látek na trhu je velmi malá, protože hrozí větší nebezpečí otravy. Dále se objevují otravy durmanem nebo rulíkem zlomocným i u těchto rostlin je možné využít psychoaktivní látku, ale jejich dávkování je velmi obtížné a tak většinou končí silnými otravami nebo smrtí.

g) Organická rozpouštědla

Mezi těkavé látky se řadí rozpouštědla, ředidla a lepidla. Tyto látky nepříznivě ovlivňují centrální nervovou soustavu. U uživatele vzniká pocit euforie nebo naopak útlum. Spolu s pocitem euforie, navozují těkavé látky zrakové a sluchové halucinace. Koncem 60. let minulého století bylo zjištěno užívání těchto látek u žáků základních a středních škol. Počet uživatelů inhalačních drog se v České republice stabilizoval. Uživatelé buď inhalace zanechají, anebo přechází na jiné návykové látky. Inhalační látky jsou tak iniciační drogou pro tabák nebo alkohol. Užívání inhalačních látek předchází kouření tabáku, ale s alkoholem začínají uživatelé až po inhalačních drogách nebo ve stejný čas, jako užívali inhalační drogy. (KALINA, K., 2015)

h) Opioidy

Opiáty se v minulosti používaly v lékařství pro podobné účinky, jako má morfin. Opiáty totiž utlumují centrální nervovou soustavu, rozšiřují cévy, dochází po jejich aplikaci ke snížení tlaku, tepové a dechové frekvence.

Mezi nejčastěji užívané látky se řadí heroin, který vyvolává závislost somatického typu. Ve školním věku užití této látky zkusilo 2 % žáků (ESPAD, 2015) Tato látka je ve většině případů užívaná nitrožilně, přičemž tato aplikace je nejrizikovější. Nitrožilní podání zajistí vyšší účinek než u méně rizikových podání jako je šňupání, kouření či inhalace, ale za srovnatelnou cenu. (NEŠPOR, K., 2000)

i) Kokain

Kokain svým účinkem lze zařadit mezi stimulační látky. Díky silnému psychostimulačnímu a euforizujícímu účinku, vede kokain nejen k vyššímu užívání, ale především k silné psychické závislosti. Kokain se užívá všemi aplikačními cestami: šňupání, perorálně, intravenózně a v podobě cracku, což je kokain smíchaný s jedlou sodou a vodou, který se po zahřátí kouří.

Velkým problémem současnosti je užívání kokainu spolu s dalšími návykovými látkami. Kokain bývá často zneužíván lidmi závislými na opiátech, ti po převedení na metadonovou udržovací terapii pokračují nadále v užívání kokainu. (NEŠPOR, K., 1996)

Užití kokainu ve školním věku je velmi ojedinělé, pohybuje se v řádech desítek uživatelů. Jeho dostupnost není tak snadná a cena kokainu je poměrně vysoká. (ESPAD, 2011)

2.2 Nelátkové (behaviorální) závislosti

U nelátkových závislostí se jedná většinou o návyk na typ jednání. Klíčem k diagnóze je u takové závislosti kompulzivita, která jednání doprovází. Nelátkové závislosti neboli behaviorální závislosti, mají podobné symptomy jako závislosti látkové. Objevuje se syndrom z odnětí, který je charakterizován podrážděností. Shodným rysem s látkovou závislostí je tolerance, kdy jedinec si na jednání zvyká a navyšuje jeho frekvenci nebo časovou náročnost. Dalším shodným rysem je zaujetí, kdy pro jedince se aktivita stává nejdůležitější věcí a zanedbává díky ní jiné aktivity. Dochází ke změnám nálad. Jedinci mají konflikty s okolím, jako jsou potíže vztahové a výčitky svědomí. Nakonec dochází k relapsům, kdy se jedinec vrací k původnímu vzorci chování a jeho závislost je daleko intenzivnější. Seznam behaviorálních závislostí je značně delší než u závislostí látkových a všechny uvedené závislosti, přihlíží k četnosti u dětí školního věku. (MIOVSKÝ, M., 2010)

a) Závislost na internetu

Výzkumy závislosti na internetu jsou záležitostí několika posledních let, kdy vzrostla popularita online her a neustále se rozvíjí sociální sítě. V roce 2000 bylo na tuto tematiku vydáno 2730 článků. O 13 let později se touto tematikou zabývá už 23 000 článků. Úplně první zmínky o internetových závislostech sahají do počátku 90. let 20. století. Při definování online závislostí je těžké rozlišit nasazení nebo zápal pro hru a patologické hraní, které hráče ohrožuje. Otázkou stále zůstává, zda je internet pouze médiem nebo samotným objektem závislosti. Pod závislostí na internetu se skrývají další podtypy. (BLINKA, L., 2015)

b) Sexuální chování, internet a závislost

K sexuálním aktivitám na internetu patří kybersex, vyhledávání partnerů na bezplatný sex online, nakupování erotických pomůcek, sledování pornografie a v neposlední řadě sexting, což je posílání sexuálních textových zpráv nebo fotografií. I pro tuto oblast není jasné

vyhraněná terminologie. Goodman (2008) popsal takové chování jako sexuální závislost a Coleman (2003) jej považuje za sexuálně kompulzivní chování.

Sexuální aktivity online odhalují tužby, jež nejsou slučitelné s fyzickým partnerem. Často samotné jedince toto chování odvádí od fyzického sexu a tráví nepřiměřené množství času vyhledáváním sexuálního obsahu.

Ohroženi jsou především tři podskupiny jedinců. Typ reagující na stres, který k takovému jednání uniká před vysokou zátěží. Depresivní typ se k takovému jednání uchyluje při depresích, především se jedná o dysforické (úzkostné) stavy. K fantazijnímu typu se řadí takoví jedinci, kteří hledají jiné aktivity, než ty které realizují ve fyzickém sexuálním životě. (BLINKA, L., 2015)

c) Online hazardní hraní

Online hazardní hraní má podobné rysy jako hazardní hraní, které se odehrává takzvaně offline, bez internetového prostředí. Online prostředí je mnohem dostupnější. Časové ani místní omezení zde není. Navíc sezení u počítače není tolik sociálně kontrolovatelné jako samotné sezení v herně. Prostor online hraní je velmi atraktivní. Navíc díky menším nákladům a nižší regulaci trhu, je i finančně výhodnější. K online hazardnímu hraní patří například: kurzové sázení, live sázení, online poker, online kasino. Kurzové hraní vytváří iluzi, že člověk má vše pod kontrolou, protože k této činnosti je zapotřebí určitých dovedností či znalostí. Naproti tomu online poker láká mladé hráče nulovou investicí a hraním za body namísto peněz. (ČERNÝ, J., 2014)

d) Nadměrné užívání sociálních sítí

Závislost na sociálních sítích je vzácným jevem. Mnohem častější je jejich nadměrné používání. Sociální sítě slouží jako kompenzace pro úzkostné a osamělé lidi. Vyhýbají se tak skutečným vztahům.

V dnešní době dochází k častějšímu užívání sociálních sítí u extrovertních jedinců, kteří komunikují skrze sociální sítě se svými známými a kamarády. Navyšují tak tím svou popularitu. Různé aplikace sociálních sítí definují jejich virtuální já. Skrze profilovou fotku a věci, které mají rádi, dochází k jejich sebe prezentaci. Časté navštěvování sociálních sítí vede k prokrastinaci.

Prokrastinace je tendence odkládat své povinnosti. Vyznačuje se vyšší mírou impulzivitu a menší mírou schopnosti se soustředit. Jedinci mají odkládání úkolů jako obhajobu, proč daný úkol není splněn. (POSPÍŠILOVÁ, M., 2015)

e) Patologické hráčství

Patologické hráčství se objevuje v Mezinárodní klasifikaci nemocí v oddíle Návykové a impulzivní poruchy. Americká psychiatrická asociace ho má takto zařazeno od roku 1980, u nás je zařazeno zhruba o 10 let později. Jedná se o častější hraní bez výnosu, puzení ke hře bez vůle, zaujetí myšlenkami o hraní a o okolnostech této činnosti. Pokud se jedná o hraní pro vzrušení nebo pro pokus vyhrát nemají jedinci problém udržet zvyk na uzdě. (ČERNÝ, J., 2014)

f) Patologické nakupování

Patologické nakupování není zmíněno v MKN-10 ani v dokumentu Americké psychiatrické asociace. Dalo by se kódovat jako jiná návyková a impulzivní porucha, u níž stále není ustálená terminologie. V Německu, Kanadě a Velké Británii touto poruchou trpí 2-10 % procent dospělých, kde jasně převažují ženy. Uvažuje se o rozporu reálného a ideálního JÁ a jeho kompenzaci nakupováním. Uspokojení potřeby často vede k vině, hněvu, smutku až apatii, a často dochází k zadlužení jedinců. (BLINKA, L., 2015)

g) Poruchy příjmu potravy

Spektrum poruch příjmu potravy je široké. Poruchy jsou ze zdravotního hlediska, tvořeny rizikovými vzorci chování příjmu potravy. Mezi ně patří negativní sebehodnocení a zkreslené vnímání sebe sama. Mezi známé poruchy jako je bulimia nebo anorexia nervosa, patří i psychogenní přejídání. Jednotlivé poruchy se mezi sebou prolínají. Anorexie může přecházet v bulimii nebo v psychogenní přejídání, pokud není dobře залéčena. Rizikovými faktory jsou traumatizující události, rodinné krize, alkoholismus nebo jiná závislost v rodině. Nejčastěji se spojí více rizikových faktorů dohromady. (PAPEŽOVÁ, H., 2015)

3 Prevence

Prevence je soubor aktivit či soustava opatření, které podporují pozitivní chování a předcházejí negativním jevům v různých oblastech. (MIOVSKÝ, M., 2010)

V této bakalářské práci je pozornost zaměřena především na primární prevenci rizikového chování. Především se práce zaměřuje na primární prevenci na základních školách.

3.1 Primární prevence rizikového chování

Primární prevence rizikového chování je soustředěna na předcházení vzniku rizikového chování. Jejím cílem je tedy zamezit nebo snížit výskyt a šíření rizikového chování. Primární prevence rizikového chování je zároveň výchovou ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování, rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti. (MŠMT, 2010)

Primární prevence rizikového chování je dělena na nescifickou a specifickou. Nescifická primární prevence je zaměřena na běžnou populaci dětí a mládeže bez projevů rizikového chování. Taková prevence využívá aktivity, které vedou k udržování společenských pravidel, ke zdravému rozvoji osobnosti a k odpovědnosti za své jednání. Spadá sem různorodé spektrum zájmových útvarů.

Specifická primární prevence se zaměřuje na skupinu osob se zvýšenou mírou rizikových faktorů, u kterých hrozí vznik a vývoj různých forem rizikového chování. Jejich identifikace je možná na základě biologických, psychologických, sociálních nebo environmentálních rizikových faktorů souvisejících s rizikovým chováním a dále dle věku, pohlaví, rodinné anamnézy, bydliště nebo sociální skupiny. Dále je tato prevence dělena do tří úrovní dle míry ohrožení cílové skupiny. Aktivity specifické prevence jsou specializovány na konkrétní formu rizikového chování. (MIOVSKÝ, M., 2010)

Pod specifickou primární prevencí spadá indikovaná primární prevence, která se zaměřuje na jedince, kteří jsou vystaveni působení několika rizikových faktorů, nebo se u nich již vyskytl projev rizikového chování. Jedinci jsou indikováni ve fázi experimentování, kdy není jasně daná diagnóza. Snahou je podchytit problém co nejdříve, správně ho posoudit a vyhodnotit. (KALINA, K., 2000)

Součástí primární prevence rizikového chování je i prevence chování závislostního. Primární prevence závislostního chování vychází z poznatků, že k užívání drogy dochází v určitém bio-psycho-sociálním modelu vztahu mezi jedincem a drogou. Porozumění samotné

motivaci užití návykových látek je velmi složitý proces. Důvodů, proč lidé užívají drogy, je několik. K základním motivačním faktorům, které jsou známy, patří různé sociální tlaky a móda. Porozumět motivaci ovšem neznamená omlouvat nebo škrtat ze hry faktor osobní odpovědnosti. (ČERNÝ, J., 2014)

Již v 80. letech Nancy Reaganová zavedla přístup „Just Say No“. I u nás působí tzv. intermediátoři, což jsou známé osobnosti, kteří se zaměřují na preventivní poselství, například skrz televizní média. (SHAPIRO, H., 2005)

Protidrogové poselství by zároveň nemělo být postavené tak, aby odsuzovalo a zatracovalo ty, kteří se z různých důvodů už k drogám dostali. Může dojít k vytvoření negativních hrdinů, kteří budou následováni. Sami preventisté doporučují postoj, že užívání drog není správné, ale když už bereš drogy, máš možnost se z nich dostat ven. Samozřejmě by nemělo docházet k pozitivní diskriminaci, kdy je uživateli drog věnována větší pozornost než tomu, kdo je nebere.

Vlastní smysl primární prevence rizikového chování by tedy měl být v motivaci ke zdravému životnímu stylu. Život bez drog a rizikového chování, by se měl pro žáky stát atraktivnější. Vedle upozornění na nebezpečí drog by se měl mladistvým nabídnout i pozitivní náhled na to, že mohou žít zdravě, smysluplně a produktivně bez drog a rizikového chování.

Celá takto rozsáhlá primární prevence rizikového chování vychází z bruselských zákonů EMCDDA 2008 (European Comissior 1996) a zároveň ji obsahují i národní dokumenty MŠMT, kterým je věnována kapitola Strategie primární prevence. (MŠMT, 2010)

4 Systém školské primární prevence

Školská primární prevence tvoří svou rozlohou jádro preventivních programů. Pod pojmem školské primární prevence rizikového chování rozumíme soubor přístupů, intervencí a metod garantované právě výše uvedeným ministerstvem. „*Pojmem prevence rozumíme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizace jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky.*“ (MŠMT, 2013. s. 8)

Tato oblast prevence je institucionálně vázána na síť škol a školských zařízení. Věkové kritérium školské primární prevence dělí populaci do pěti skupin. Členění do těchto skupin reflektuje současný systém věkového členění i psychologický vývoj jedinců. Těmito skupinami jsou děti předškolního věku, děti mladšího školního věku, děti staršího školního věku, mládež a mladí dospělí. Minimální hranice pro zahájení primárně preventivních programů je 3 roky a horní hranice je mladá dospělost 18-26 let, která není dále diferencována, neboť nemá oporu v reálně provozovaných preventivních opatření ČR. (MŠMT, 2013)

Systém prevence v České republice je složitý a je propojením několika organizací. První organizační složkou je Úřad vlády, jehož součástí je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Tato rada ukládá v rámci opatření úkoly a koordinuje jednotlivá ministerstva v rámci prevence rizikového chování. Pro bakalářskou práci je důležité především ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

MŠMT je gestorem primární prevence, které je pověřeno výkonem preventivních opatření. V oblasti prevence plní několik důležitých úkolů (vytváření klíčových dokumentů, formulování strategií, stanovení priorit pro následující období, podpora a vytváření vazeb, struktury subjektů realizující vytyčené priority a dále materiální, personální a finanční podmínky).

Krajský školský koordinátor prevence

Na vertikální úrovni MŠMT řídí a metodicky vede krajské a místní pracovníky. V rámci kraje koordinuje prevenci rizikového chování krajský školský koordinátor prevence, který spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a s preventivním týmem MŠMT. Koordinátor prevence rizikového chování má za úkol metodicky podporovat ředitele škol a školských zařízení a metodiky prevence v pedagogicky-psychologické poradně. (MŠMT, 2013)

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně

V jednotlivých krajích působí při pedagogicko-psychologické poradně metodici prevence. Jejich úkolem je vytvářet preventivní opatření v rámci obcí. Udržují pravidelný kontakt nejen s krajským koordinátorem prevence, ale především se školami, které má v působnosti. Na žádost ředitelů škol nebo školských zařízení pomáhá řešit školním metodikům prevence aktuální problémy v rámci rizikového chování. Zároveň pro školní metodiky prevence zajišťuje metodickou podporu, pracovní porady nebo individuální konzultace.

Školní metodik prevence

Školní metodik prevence zajišťuje na škole informační činnost, poradenskou činnost, metodickou a koordinační činnost. Poskytuje mimo jiné konzultační hodiny žákům rodičům a pedagogům. Ředitel školy má odpovědnost za podporu, vytváření a realizaci programu. Školní metodik prevence koordinuje přípravy a realizaci programu. Pedagogičtí pracovníci začleňují preventivní témata do výuky svých jednotlivých předmětů. Toto začlenění je rozpracováno v školním vzdělávacím programu. Třídní učitelé mají nezastupitelný význam při monitoringu rizikového chování ve své třídě, při realizaci preventivního programu a jejich evaluaci. Školní metodik prevence koordinuje činnosti primární prevence nejen v rámci školy, ale zároveň zajišťuje spolupráci školy s orgány státní správy.

Předpokladem k činnosti metodika prevence je studium podle § 9 písm. c) vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. *„Jeho integrální součástí je i systém uznávání jednotlivých úrovní dalších kvalifikačních předpokladů u pracovníků, kteří v prevenci již léta působí a prošli například náročným Specializačním studiem pro školní metodiky prevence v rozsahu 250 hodin, či jinými dlouhodobými kurzy včetně těch sebezkušenostních.“* (CHARVÁT, M., 2012. s. 12)

Shrnutí kompetencí metodika prevence

- tvorba a realizace minimálního preventivního programu – sledování rizik vzniku a projevů sociálně patologických jevů a jejich řešení,
- realizace a koordinace aktivit zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, agresivity a dalších sociálně patologických jevů,
- monitorování sociálně patologických jevů či jejich rizika,
- poskytování přímé pomoci žákům a jejich rodičům s rizikem či projevy sociálně patologických jevů,

- koordinace spolupráce školy s Policií ČR, krizovými centry, kurátory a dalšími odborníky,
- spolupráce při zajišťování besed a přednášek a aktivit pro třídní kolektivy,
- koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků,
- poskytování informačních a metodických materiálů,
- aktivní spolupráce s rodinou v případě krizové intervence.

Metodik prevence shromažďuje **dokumenty** dle vyhlášky 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních:

- Minimální preventivní program,
- Deník školního metodika prevence – je součástí dokumentace školního metodika prevence a obsahuje jeho veškerou činnost,
- Zápisy řešení aktuálních problémů z oblasti prevence – zapisuje veškeré projevy rizikového chování a jednotlivá jednání s žáky, rodiči i pedagogy,
- Přípravy na metodická vedení učitelů – doklady o naplnění přípravy k metodickému vedení učitelů,
- Zápisy jednání preventivního týmu – podložení činnosti zápisy z jednání,
- Evidence akcí s preventivní tematikou, vzdělávání a kontaktů,
- Ankety a výsledky různých šetření.

4.1 Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže

Tato kapitola se věnuje dokumentu Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na aktuální období 2013-2018. Strategie primární prevence je vypracována v souladu s Národním programem vzdělávání a je výchozím dokumentem pro tvorbu minimálních preventivních programů.

Národní strategie primární prevence je dokument České republiky, který vychází z principů, zásad ověřených několika odborníky a ze závěrů jednání s krajskými metodiky prevence, dále vychází ze zkušeností naplňování koncepcí strategie primární prevence z minulých let a zároveň se opírá o současné trendy v oblasti primární prevence. Strategie primární prevence plně koresponduje s dokumenty Strategie prevence kriminality na období 2012-2015 a Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018. (MŠMT, 2013)

MŠMT se zaměřuje především na předcházení rizik v oblastech interpersonálních jako je agresivní chování, delikventní chování, záškoláctví, závislostní chování, rizikové sportovní

aktivity, rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt a sexuální rizikové chování. Při realizaci opatření vedoucích k zamezení nebo minimalizaci rizikového chování vychází z aktuálních dat výzkumů renovovaných institucí.

Prioritními oblastmi na příští období jsou koordinace, legislativa, vzdělávání, financování a evaluace primární prevence. (MŠMT, 2013)

4.2 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program je konkrétní dokument základní školy. Je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce, zapojení celého pedagogického sboru a spolupráce se zákonnými zástupci. Je vytvořen na období jednoho školního roku, garantem je ředitel školy a za jeho zpracování odpovídá školní metodik prevence. Na tvorbě se také podílí pedagogičtí pracovníci školy. Minimální preventivní program je kontrolován školní inspekcí. Průběžně je vyhodnocován výroční zprávou školy. Škola má možnost zapojit se do dotačního řízení Programů na podporu aktivit v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti rezortu MŠMT na daný rok. (MŠMT, 2013)

4.3 Postup při zpracování minimálního preventivního programu

Základním krokem při tvorbě minimálního programu by měla být stručná a výstižná charakteristika školy. Přehledná charakteristika by měla zaprvé poskytnout potřebné kontakty a zadruhé má informovat o situaci na škole (počty žáků, počet tříd a počet pedagogických pracovníků). Součástí charakteristiky jsou i specifika školy, kde je škola umístěna a jaká jsou její riziková místa. (MŠMT, 2013)

a) vnitřní zdroje

Ke zmapování vnitřních zdrojů patří již výše zmíněná specifika budovy. Vyhledání rizikových prostředí ve škole a jejím blízkém okolí, jako jsou šatny, hřiště nebo toalety. Součástí vnitřních zdrojů je preventivní tým, do kterého jsou řazeni metodik prevence, školní psycholog a školní speciální pedagog. Dále je vhodné zjistit vnitřní informační zdroje (videotéka, knihovna, schránka důvěry). Informační zdroje je možné uvádět v příloze minimálního preventivního programu.

b) vnější zdroje

Vnější zdroje zahrnují celou síť podpůrných institucí a podporu odborníků. Řadí se sem spolupracující organizace OSPOD, krajský metodik prevence, protidrogový koordinátor, praktičtí lékaři nebo klinický psycholog. Součástí vnějších zdrojů mohou být i internetové stránky, ze kterých je možné čerpat při realizaci minimálního preventivního programu ([www. MŠMT.cz](http://www.MŠMT.cz), www.odrogach.cz, www.primarniprevence.cz).

c) monitoring

Analýza je základem pro plánování cílů a konkrétních aktivit. Příkladem může být SWOT analýza. SWOT analýza je nástrojem pro hodnocení vnitřních a vnějších činitelů. Analyzuje silné a slabé vnitřní stránky školy. Zároveň analyzuje příležitosti, které jsou posuzovány z hlediska atraktivnosti a pravděpodobnosti úspěchu. Poslední analyzovanou složkou jsou rizika, které zkoumá z hlediska vážnosti a pravděpodobnosti, kdy může nastat riziková situace. (KOŠŤÁLOVÁ, H., 2005)

Cílovými skupinami monitoringu jsou žáci, rodiče, pedagog a škola jako celek. Metody monitoringu, které se mohou použít, jsou pak standardizované dotazníky, výstupy školního metodika prevence, záznamy výskytu rizikového chování, důvěrná sdělení OSPOD, zápisy výchovných komisí nebo pozorování. (MIOVSKÝ, M., 2010)

d) stanovení cílů

Cíle minimálního preventivního programu mají být dlouhodobé a krátkodobé. Dlouhodobé cíle reflektují všechny formy rizikového chování. Jsou časově náročné a stojí nad úrovní minimálního preventivního programu. Musí korespondovat s preventivní strategií školy a preventivní strategií na regionální úrovni. (MŠMT, 2013)

Krátkodobé cíle jsou zásadní pro minimální preventivní program. Jsou to konkrétní cíle s jasně danou skupinou a navazují na preventivní strategii základní školy. K jejich definování je možné využít model SMART. Podle tohoto modelu mají být cíle specifické, měřitelné, akceptovatelné, realistické a termínované, neboli časově ohraničené. (MIOVSKÝ, M., 2010)

e) soubor aktivit pro jednotlivé skupiny

Minimální preventivní program by měl obsahovat preventivní aktivity, které se soustředí na všechny cílové skupiny a zároveň naplňují stanovené cíle. Každá aktivita obsahuje stručnou charakteristiku programu, termín konání, osoby, které jsou odpovědné za program a o jakého realizátora aktivity se jedná. Realizátorem může být přímo škola nebo může využít certifikované programy primární prevence.

f) evaluace

Evaluace je důležitá součást minimálního preventivního programu, která slouží k hodnocení a také ke stanovení východisek pro MPP následujícího školního roku. K evaluaci přistupuje skupina pedagogických pracovníků. Tito pracovníci by měli být součástí preventivního týmu, který se podílel na tvorbě minimálního preventivního programu. Evaluace je opět zaměřena na všechny cílové skupiny a při její tvorbě je možné využít všech monitorovacích prostředků.

4.3.1 Přílohy minimálního preventivního programu

Součástí minimálního preventivního programu jsou přílohy. Takovou přílohou je krizový plán školy. Součástí plánu jsou postupy řešení krizových situací, které jsou jasné a závazné (kdo provádí první pomoc, kdo komu hlásí v systému školy, kdo informuje zákonného zástupce, kdy informovat Policii České republiky, jak informovat žáky a jak zákonného zástupce, zřizovatele školy média).

V archivu školy je platná verze všech těchto dokumentů:

- platné školské dokumenty pro oblast primární prevence,
- koncepce primární prevence na úrovni celonárodní, krajské a obce,
- standardy odborné způsobilosti poskytovatele programu Primární prevence užívání návykových látek,
- dlouhodobá preventivní strategie školy,
- řád školy,
- krizový plán a postup při výskytu rizikových forem chování u mládeže,
- sankční řád.

5 Shrnutí teoretické části

Celá teoretická část se věnuje základním pojmu rizikového chování, školské primární prevenci a minimálním preventivním programům s ohledem na cílovou skupinu žáků základních škol, na kterou je zaměřena část praktická.

V teoretické části bylo poukázáno na poznatky z oblastí rizikového a závislostního chování a prevence takového chování. Všechny tyto poznatky jsou dále rozvíjeny v praktické části při šetření četnosti rizikového chování na základních školách a analýze volby preventivních aktivit pro skupiny žáků, které jsou ohroženy rizikovým a závislostním chováním. V teoretické části byl popsán systém školské primární prevence a ukotvena práce školního metodika prevence v tomto systému.

Dále se teoretická část věnuje primární prevenci zaměřenou na oblast školské primární prevence. Za pomoci teoretické části věnované postupu zpracování minimálního preventivního programu byly stanoveny indikátory ke zhodnocení minimálních preventivních programů na základních školách města Děčína.

Těmito indikátory jsou:

- + strukturovaný minimální preventivní program,
- + charakteristika školy,
- + riziková místa,
- + jednotná terminologie,
- + cíle (krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé),
- + doplňující vzdělání metodika prevence,
- + monitoring (včetně SWOT analýzy),
- + spolupráce (vnější a vnitřní),
- + preventivní aktivity,
- + mimoškolní program,
- + dotace (preventivní programy).

6 Výzkumná část

Výzkumné šetření je zaměřeno na sledování primární prevence rizikového chování (jejíž součástí je prevence závislostního chování) na základních školách města Děčín.

6.1 Cíle

Cílem praktické části analyzovat minimální preventivní programy a zjistit, jak jsou tvořené a jak fungují.

6.2 Zkoumaný soubor

Zkoumaným souborem je deset základních škol města Děčín (Základní škola Kosmonautů, Základní škola Boletice, Základní škola Máchovo náměstí, Základní škola Želenice, Základní škola Březová, Základní škola Kamenická, Základní škola Dr. Miroslava Tyrše, Základní škola Komenského náměstí, Základní škola Vojanova a Základní škola Na Stráni). Jsou to školy velmi různorodé svou kapacitou i mírou rizikového a závislostního chování. Jedná se o školy, které jsou umístěny v centru i na okraji města.

Do zkoumaného souboru nebyl zařazen nižší stupeň Gymnázia Děčín, Křesťanská škola Nativity a základní škola v Bynově.

6.3 Metodologie

Výzkumné šetření je rozděleno na dvě etapy. V první etapě je použita metoda studia MPP a jejich následná analýza. V druhé etapě je proveden strukturovaný rozhovor s jednotlivými metodiky prevence.

I. etapa

První etapou je analýza minimálních preventivních programů, která se zaměřuje na indikátory, které vycházejí z teoretických poznatků a z kapitoly o postupu tvoření minimálního preventivního programu. Indikátory jsou:

- a) struktura a tvorba MPP (popis charakteristiky školy, určení rizikových míst ve školách),
- b) téma,
- c) terminologie,
- d) cíle MPP,
- e) vnitřní spolupráce,
- f) vnější spolupráce,

- g) monitoring,
- h) preventivní aktivity,
- i) práce metodika prevence.

II. etapa

Druhou etapou je strukturovaný rozhovor s metodiky prevence. Všechny školy byly autorkou osobně kontaktovány a při osobním kontaktu byl proveden strukturovaný rozhovor s metodikem prevence. Jednotlivé rozhovory s metodiky prevence jsou součástí příloh této práce. I přes motivaci je při spolupráci s metodiky prevence zaznamenána neochota spolupráce, což se odráží v krátkých často i jednoslovných odpovědích.

Osnova strukturovaného rozhovoru vychází z kompetencí a znalostí metodika prevence, je zaměřena na jeho objektivní pohled na preventivní opatření.

Strukturovaný rozhovor se soustředí především na oblasti:

- a) spolupráce s institucemi v rámci prevence (jakou formou je tato spolupráce vedena),
- b) formy rizikového chování (nejčastější projevy rizikového chování),
- c) vzdělání metodika prevence (doplňujícího vzdělání),
- d) mimoškolní (volnočasový) programu (využití nabídky Domu dětí a mládeže v Děčíně),
- e) dotace a účast na programech.

6.4 Výsledky

V následujících kapitolách jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření podle jednotlivých indikátorů. Výsledky první etapy shrnují informace získané studiem MPP deseti základních škol. Výsledky druhé etapy shrnují výpovědi jednotlivých školních metodiků prevence.

6.4.1 Výsledky I. etapy

První etapou je sledování a následná analýza minimálních preventivních programů. Při analýze minimálních preventivních programů autorka vychází z poznatků uvedených v teoretické části. Za pomoci získaných znalostí byly určeny oblasti, kterými se analýza zabývá. Těmi oblastmi jsou: struktura MPP a charakter budov škol (jejich riziková místa), téma programu, terminologie, vnější a vnitřní zdroje, monitoring (zda je součástí monitoringu a evaluace SWOT analýza), cíle a preventivní aktivity. Hodnotí se, zda školní minimální programy obsahují jednotlivé oblasti a jak jsou zpracované.

a) Struktura a tvorba MPP

Všech deset základních škol základních škol při tvorbě programu vychází z metodického pokynu zpracování minimálních preventivních programů ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Při tvorbě programů využívá osm z deseti škol anonymní dotazníky pro žáky, které se uskutečňují alespoň dvakrát ročně. Těchto osm škol mělo zároveň MPP přehledně strukturovaný a rozsáhlý, při tvorbě MPP se přihlíželo také k výsledkům dotazníkového šetření. Všechny školy při tvorbě minimálních preventivních programů spolupracují s třídními učiteli, kteří vychází ze zkušeností s projevem rizikového chování ve svých třídách. Základní škola Na Stráni dokonce k hodnocení využívá internetový portál, kde vyhodnocuje klima celé školy.

U ostatních dvou škol je minimální preventivní program méně přehledný. Z analýzy MPP je zřejmé, že při tvorbě minimálního preventivního programu se přihlíží k hodnocení minimálního programu z předchozího školního roku, a také vychází z dokumentu Strategie primární prevence na období 2013-2018.

Všechny minimální programy ve svém úvodu obsahovaly kontaktní informace a podstatnou charakteristiku školy, jako jsou počet žáků, počet tříd a počet pedagogických pracovníků. Také v úvodu byla vyhodnocena riziková místa ve škole, kterými jsou nejčastěji toalety a šatny. Všechny školy zahrnuly do svého minimálního preventivního programu popis budov, a případně jejich riziková místa v blízkosti budov. Takovým rizikovým místem je například park u základní školy Máchovo náměstí. Na základní škole v Boleticích obsahuje minimální preventivní program popis všech pěti budov a vymezení rizikových míst v jejich blízkosti.

b) Téma

Tematické zaměření jednotlivých programů se v některých částech města značně liší. U jednotlivých témat je vnímána i spojitost s umístěním školy. MPP škol v centru reflektují možnost, že se žáci mohou setkat s nabídkou drog.

Čtyři z deseti škol staví do popředí spolupráci s rodiči. Dvě z nich navštěvují také žáci ze sociálně slabších rodin a žáci z romských rodin. Prevence je na těchto školách zaměřena na motivaci ke vzdělávání a zdravějšímu životnímu stylu.

Základní škola Kosmonautů, která není umístěna v centru města, naproti tomu má program zaměřený především na odmítání drog.

Krizové plány pro řešení šikany se pak objevují pouze u dvou škol a to u ZŠ Na Stráni a ZŠ Dr. Miroslava Tyrše. Ostatní školy zmiňují prevenci šikany bez zpracování konkrétních dokumentů. Největším problémem z okruhu závislostního chování vnímají kouření tabákových výrobků v prostorách školy a jejím blízkém okolí. Prevenci kouření vkládají do rukou učitelů biologických předmětů a základní škola Kosmonautů má vypracovaný program zaměřený na odmítání drog.

Všechny MPP zmiňují záškoláctví jako nejčastěji řešený problém. ZŠ Březová řeší ve svém MPP také drobné přestupky, jako je nepřezouvání, trávení nepřiměřeného času na toaletách a tvorba nepořádku.

c) Terminologie

Terminologie se u jednotlivých minimálních preventivních programů také značně liší. Často nebylo možné rozlišit, která terminologie je využívána, jestli je to prevence sociálně patologických jevů nebo prevence rizikového chování. V některých případech (u sedmi z deseti škol) se tyto termíny překrývaly. V minimálním preventivním programu byla charakterizována prevence sociálně patologických jevů, ale v kapitolách byly dále zmiňovány formy rizikového chování. V minimálních preventivních programech, kde se objevovaly zároveň termíny sociálně patologické jevy a rizikové chování bylo nejednoznačné odkázání ke zdrojům, odkud byly tyto termíny použity.

V jedné (základní škola Dr. Miroslava Tyrše) z deseti škol byl využit termín sociálně patologické jevy. V ojedinělých případech se v terminologii odkazuje k brožurám a tištěným médiím, kde nejsou zcela jasně potvrzená konkrétní tvrzení. Dochází proto ke generalizaci jednotlivých forem rizikového chování a nedostatečnému propojení prevence, například propojení prevence záškoláctví s možností šikany, užívání návykových látek ale i poruchou příjmu potravy.

Pouze dvě školy (základní škola Máchovo náměstí a základní škola Boletice) při tvorbě minimálního preventivního programu užívá pouze termínu rizikové chování a projevy rizikového chování.

d) Cíle MPP

Tvorba cílů byla problémem u všech hodnocených škol. U cílů nebylo přesně definováno, zda jsou určeny pro celou školu, třídní kolektiv nebo pro jednotlivce.

Základní škola Komenského náměstí má ve svém MPP stanoveny cíle pro žáky, pedagogy a metodika prevence. Pro tyto tři skupiny jsou v základní škole Komenského náměstí stanoveny pouze cíle dlouhodobé. Základní škola Vojanova, Máchovo náměstí, Kosmonautů a Březová má ve svém minimálním preventivním programu definovány cíle programu, ale není určeno, pro jaké skupiny jsou cíle určeny, ani není vymezena jejich časová náročnost.

Základní škola Kamenická má definovány cíle dlouhodobé, střednědobé i krátkodobé, u střednědobých a krátkodobých cílů má i návaznost na cíle dlouhodobé. Základní škola Želenice má definovanou časovou náročnost cílů i s určením skupin, na které jsou cíle mířeny. Ostatní tři školy (základní škola Dr. Miroslava Tyrše, základní škola Boletice a základní škola Na Stráni) mají určené cíle dlouhodobé, střednědobé i krátkodobé.

Hlavním cílem několika škol je, aby se preventivně výchovně vzdělávací působení stalo neoddelitelnou součástí výuky. Nejfrekventovanějším dlouhodobým cílem je utváření osobnosti žáka, která je schopna zaujmout postoj k dané problematice a upevňovat vztahy mezi učiteli a žáky.

Mezi střednědobé cíle patří předcházení prvním zkušenostem s kouřením, intervencí v oblasti internetu a jejich rizika, prevence užívání návykových látek, šikany a kyberšikany, nebezpečného používání internetu, poruch příjmu potravy, negativních stránek nechráněného pohlavního styku – HIV/AIDS a s tím související pohlavní nemoci, bezpečnost na silnici a na zdravý životní styl jako nový směr.

e) Vnitřní spolupráce

Všechny minimální preventivní programy se shodují v tom, že je velmi důležitá spolupráce a informovanost jednotlivých učitelů. Za tímto účelem sjednávají metodici prevence ve spolupráci s řediteli školy konzultace s učiteli, kde probírají podstatné změny rizikového chování u žáků i třídních kolektivů. Tyto konzultace se konají pravidelně na všech školách. Zároveň minimální preventivní program zahrnuje povinnost metodika prevence být dostupný pro osobní kontakt s učiteli, vždy když to situace vyžaduje.

Všechny školy mají svého výchovného poradce. Také sedm z deseti škol má školního psychologa, přičemž základní škola Boletice využívá spolupráce střediska výchovné péče. Pouze čtyři z deseti škol využívají asistenci při výuce. Jen dvě školy mají školního speciálního pedagoga. V základní škole Máchovo náměstí je metodikem prevence a školním speciálním pedagogem jedna osoba a navíc ve své škole mají romskou asistentku, která pomáhá při komunikaci s rodiči. Metodici prevence tak mají možnost využít spolupráce s ostatními pedagogy, když si nejsou jisti svým postupem nebo když u žáka může jeho rizikové chování zapříčinit i jiný faktor, který je třeba konzultovat s psychologem nebo výchovným poradcem.

f) Vnější spolupráce

Tématu vnější spolupráce se věnuje jedna z otázek rozhovoru. Je však dobré poukázat na jev, který se vyskytuje u všech základních škol tohoto regionu. V jednotlivých minimálních preventivních programech je vždy uveden seznam spolupracujících organizací, ale není uvedena forma spolupráce, programy nebo projekty, které by dané organizace spolu se základní školou utvářely. Formy spolupráce se objevují v odpovědích metodiků prevence. Ve všech minimálních preventivních programech je pak zmíněna spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou, kde se školní metodici prevence setkávají na pravidelných poradách i s krajským metodikem prevence a řeší zde časté konflikty ve škole.

g) Monitoring

V analýze monitoringu se autorka práce zaměřovala především na to, zda je minimální preventivní program hodnocen a zda je monitorována situace na škole.

Ani jeden minimální preventivní program nezahrnoval ve svém hodnocení SWOT analýzu. Ve třech z deseti MPP (základní škola Komenského náměstí, základní škola Březová a základní škola Dr. Miroslava Tyrše) nebylo zmíněno jakékoliv hodnocení (MPP nebo hodnocení rizikového chování). V ostatních sedmi školách je hodnocení různorodé a není v MPP vyjádřeno provedení takových hodnocení.

Pět základních škol (základní škola Kamenická, základní škola Vojanova, základní škola Máchovo náměstí, základní škola Boletice a základní škola Kosmonautů) využívá anonymní ankety na zhodnocení rizikového chování a také ke zhodnocení preventivních aktivit, které na škole proběhly. Základní škola Na Stráni jako jediná využívá internetový portál ke sledování klimatu školy. Také jediná základní škola Želenice má ve svém MPP zmíněno,

že provádí evaluaci MPP jednou ročně ve výroční zprávě školy. Základní škola Kamenická a základní škola Kosmonautů navíc zmiňuje podstatnou pedagogickou diagnostiku a monitoring varovných signálů šikany.

h) Preventivní aktivity

Preventivní aktivity jsou obsaženy ve všech MPP, jako pouhý soupis aktivit, až na minimální preventivní program základní školy Kosmonautů. Pouze minimální preventivní program základní školy Komenského náměstí obsahuje soupis aktivit i s jejich časovou náročností a realizátorem aktivit. Osm zbývajících škol má ve svém minimálním preventivním programu pouze soupis preventivních aktivit.

i) Práce metodika prevence

Analýza práce metodika vychází z jeho kompetencí stanovených minimálním preventivním programem. Úkoly a kompetence metodika prevence definuje pouze šest preventivních programů základních škol. Zbylé čtyři MPP škol se o úkolech nebo kompetencích metodika prevence vůbec nezmiňují (základní škola Dr. Miroslava Tyrše, základní škola Kosmonautů, základní škola Máchovo náměstí, základní škola Želenice).

Všechny MPP se shodují na tom, že hlavním úkolem metodika prevence není pouze tvoření minimálního preventivního programu, ale také dohled nad jeho plněním a především tvorba akcí, které primární prevenci na školách podporují. Do kompetencí metodika prevence je zařazena podpora mimoškolních akcí, jako jsou výlety, zájezdy, kulturní akce, sociální výcvik a poznávací zájezdy. Další částí náplně práce metodika prevence je také spolupráce a otevřená komunikace s ostatními pedagogickými pracovníky.

Na každé škole se konají pravidelné schůzky pedagogických pracovníků, kde hovoří o problémových žácích a o výraznějším problémovém chování. Metodici prevence se společně účastní schůzek v pedagogicko-psychologické poradně v Děčíně, kde mají možnost konzultovat problémy, které se vyskytují na půdě školy. Pravidelnou spolupráci využívá metodik prevence ze základní školy Boletice a metodik základní školy Máchovo náměstí, který ke komunikaci s rodiči žáků využívá romskou asistentku. Obě školy navštěvují žáci ze sociálně slabších rodin, navíc jsou obě školy umístěny v samém centru města, a proto je zde výskyt rizikového chování vyšší než například v základní škole Dr. Miroslava Tyrše.

Na všech školách vykonává metodik prevence zároveň i výuku předmětů nebo doplňuje předměty jako je například výchova ke zdraví. Právě v těchto předmětech si kladou za cíl propojit výuku spolu s tématy primární prevence a skrze spolupráci s ostatními pedagogy se snaží propojit témata primární prevence i s jinými předměty jako je přírodopis, český jazyk a tělesná výchova.

6.4.2 Výsledky II. etapy

Druhou etapou výzkumného šetření je analýza odpovědí metodiků prevence. S každým metodikem prevence z deseti škol byl proveden strukturovaný rozhovor osobně autorkou této práce. V příloze bakalářské práce jsou obsaženy doslovné přepisy jednotlivých rozhovorů. Autorka se na mnoha školách setkala s neochotou spolupráce na rozhovorech, čemuž odpovídá délka a strohost odpovědí.

a) Spolupráce v rámci prevence s jinými institucemi

Otázka spolupráce se zaměřuje na vnější spolupráci s organizacemi, s institucemi a jakým způsobem taková spolupráce probíhá. V rámci otázky byla v odpovědích zmíněna především oblast vnější spolupráce, ale někteří metodici prevence se soustředili i na spolupráci vnitřní v rámci školských pedagogů (školní psycholog, školní speciální pedagog a výchovný poradce).

Vnitřní spolupráce

Metodik prevence základní školy Vojanova u otázky spolupráce zmínil i projektové dny s žáky, kdy žáci na různá témata tvoří celodenní program. Na základní škole Boletice je běžná spolupráce se školním psychologem anebo v rámci vnější spolupráce komunikují se střediskem výchovné péče, kvůli častým výchovným problémům. Spolupráci střediska výchovné péče využívá i ZŠ Máchovo náměstí. Výchovného poradce využívá celkem šest z deseti škol.

Vnější spolupráce

Všechny školy pravidelně spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou v Děčíně. Všechny školy také spolupracují s orgánem policie České republiky, pořádají ve škole přednášky a besedy k drogové problematice nebo besedy zaměřené a problematiku šikany. Základní škola Máchovo náměstí řeší s městskou policií riziková místa, kde se jedná především o park v blízkosti školy. Často je zmiňován ve spolupracujících organizacích

orgán sociálně právní ochrany dětí, jeho spolupráce je velmi specifická a věnuje se konkrétním jedincům. Dvě školy (základní škola Kamenická, základní škola Vojanova) využívají spolupráci Českého červeného kříže.

V odpovědích jednotlivých metodiků prevence se objevovaly stále stejné instituce (orgán Policie České republiky, orgán sociálně právní ochrany dětí, Člověk v tísni, Linka bezpečí, Český červený kříž a Městská knihovna Děčín) a nejčastější formou byly přednášky a besedy. Mezi ojedinělou spoluprací patří spolupráce Základní školy Komenského náměstí a Zdravotního ústavu Ústí nad Labem v projektu HOP aneb Hravě o prevenci. Tento interaktivní program je určen pro malé kolektivy (maximálně 30 žáků) a dává zpětnou vazbu učitelům o stavu rizikového chování v dané třídě spolu s navrženým postupem pro další práci s třídou. Základní škola Vojanova využívá spolupráce různorodých organizací (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, K-centrum, Komunitní centrum Kamarád, Indigo) a pravidelně se žáci účastní přednášek Čas proměn, Pohlavní nemoci, Mentální anorexie, Alkohol, Kriminalita mládeže a Právní vědomí.

b) Formy rizikového chování

Tato otázka obsahuje odpovědi na nejčastější formy rizikového chování, tak jak je zmiňují metodici prevence, dle svých zkušeností. Obsahuje četnost odpovědí na zadanou otázku.

Nejčastěji zmiňovanou formou rizikového chování na školách je agresivní chování, a to na devíti z deseti škol. Metodici pod agresivní chování řadí verbální a fyzické napadání, hrubé chování k handicapovanému spolužákovi a šikanu. Dalším častým jevem na školách je záškoláctví (ZŠ Kosmonautů, ZŠ Vojanova, ZŠ Želenice, ZŠ Dr. Miroslava Tyrše, ZŠ Kamenická, ZŠ Komenského náměstí, ZŠ Boletice, ZŠ Máchovo náměstí). Metodik prevence ze základní školy Kosmonautů tento pojem upřesnil jako skryté záškoláctví.

Třetím nejčastěji se objevujícím jevem v souboru zkoumaných škol je kouření (ZŠ Kosmonautů, ZŠ Březová, ZŠ Dr. Miroslava Tyrše, ZŠ Na Stráni, ZŠ Boletice). Na ZŠ Březová je to především kouření v prostorách toalet. Méně reflektovanými jsou jevy jako vulgarismus a vyhrožování na sociálních sítích (ZŠ Kosmonautů, ZŠ Máchovo náměstí).

Dále školy řadí k častým formám rizikového chování vandalismus školního majetku, postoj k užívání drogy, nedostatečný zájem třídního kolektivu ke vzdělávání, negativní postoj k environmentálnímu chování, k ochraně osob v nebezpečných (mimořádných) situacích, ke

zdravotnímu životnímu stylu, negativní spolupráce s rodiči, neochota komunikace a docházet na třídní schůzky (ZŠ Kamenická).

c) Vzdělání metodika prevence

Všichni metodici prevence splňují vzdělání dle § 9 písm. c) vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Pravidelně absolvují školení akreditované MŠMT v rámci porad metodiků v pedagogicko-psychologické poradně v Děčíně. Na základní škole Máchovo náměstí se v současné době metodik prevence věnuje studiu etopedie. Pouze metodik prevence ze základní školy Dr. Miroslava Tyrše a ze základní školy Vojanova se věnují dalším doplňujícím kurzům.

Metodik prevence základní školy Dr. Miroslava Tyrše absolvoval kurzy: Hry s psychologickým obsahem, Žák s poruchou autistického spektra, Oběti trestných činů, Modelové řešení šikany, Strategie vyšetřování šikany, Management školní třídy, Intervence ve školní třídě.

Metodik prevence základní školy Vojanova absolvoval kurzy: Poruchy chování, Minimální preventivní program, Pedagogická diagnostika, Speciálně-pedagogické metody v práci se žáky ze střediska výchovné péče.

d) Mimoškolní/volnočasový program, který zajišťuje škola

Všechny školy nabízí široké spektrum volnočasových aktivit, ať sportovně nebo kreativně zaměřené. Tři školy z deseti (ZŠ Máchovo náměstí, ZŠ Dr. Miroslava Tyrše, ZŠ Kamenická) mají součástí svého volnočasového programu Školní klub od sedmi do sedmnácti hodin. Školní klub je pro všechny věkové kategorie. Žáci školy tak mohou trávit svůj volný čas organizovaně a bez vlivu rizik, která mohou nastat při trávení času neorganizovaně.

Všechny školy také spoléhají na nabídku zájmových útvarů organizace Dům dětí a mládeže v Děčíně. Ve městě se nachází pět poboček, které mají různorodou nabídku zájmových útvarů. Menší pobočky na okraji města vykazují menší návštěvnost. Dalším poskytovatelem volnočasových aktivit jsou sportovní kluby například: BK Armex Děčín a Atletika Děčín.

e) Dotace a účast na programech

Šest z deseti škol (ZŠ Kosmonautů, ZŠ Březová, Dr., ZŠ Boletice, ZŠ Vojanova, ZŠ Máchovo náměstí) aktuálně nepodalo žádost o žádné dotace na projekty nebo účast

na projektech, u kterých by nebyli jejich autory. Metodici prevence shodně tvrdí, že k žádostem nebyl důvod, protože jejich preventivní opatření se jim zdají dostačující.

Čtyři z deseti škol se účastní různorodých programů. Základní škola Máchovo náměstí se účastní programu Člověk v tísní, který je zaměřen na prevenci rizikového chování. Žáci základní školy Kamenická se účastní programu Globe, který je zaměřen na bádání o přírodě a poznání životního prostředí. Základní škola Kamenická žádala o finanční podporu v rámci dotačního programu Prevence rizikového chování, ze kterého poté financovali adaptační kurzy pro šesté ročníky. Základní škola Komenského náměstí se účastní projektu Zdravotního ústavu Ústí nad Labem, který má název Dětství bez úroků a Celé Česko čte dětem. Základní škola Na Stráni žádala o dotaci na financování sportoviště prostřednictvím nadace ČEZ. Zároveň jsou všechny školy zapojeny do projektu Inkluze do škol.

6 Shrnutí výsledků

Následující tabulka zobrazuje shrnutí naplnění jednotlivých indikátorů. Vychází ze studia, analýzy jednotlivých MPP a také z rozhovorů s metodiky prevence. Zároveň poskytuje přehled, kde má jaká škola své nedostatky.

V tabulce jsou uvedeny tři barvy, které značí naplnění indikátorů. Barva červená značí nesplněno, oranžová – částečně splněno, zelená – splněno.

Tabulka 1 Shrnutí výsledků (indikátorů)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Struktura MPP	Oranžová	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Oranžová
Charakteristika školy	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená
Riziková místa	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená
Terminologie	Oranžová	Zelená	Zelená	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Červená	Oranžová	Oranžová
Cíle	Červená	Zelená	Červená	Zelená	Červená	Zelená	Zelená	Zelená	Oranžová	Červená
Monitoring	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Červená	Oranžová	Oranžová	Červená	Červená	Oranžová
Spolupráce	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená
Aktivity	Červená	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Zelená	Oranžová
Vzdělání metodika	Oranžová	Oranžová	Zelená	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Oranžová	Zelená	Oranžová	Zelená
Mimoškolní program	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená	Zelená
Dotace	Červená	Zelená	Červená	Červená	Červená	Zelená	Zelená	Červená	Zelená	Červená

Pozn.: Základní školy jsou v tabulce zastoupeny písmeny. A – ZŠ Kosmonautů, B – ZŠ Boletice, C – ZŠ Máchovo náměstí, D – ZŠ Želenice, E – ZŠ Březová, F – ZŠ Kamenická, G – ZŠ Na Stráni, H – ZŠ Dr. Miroslava Tyrše, I – ZŠ Komenského náměstí, J – ZŠ Vojanova.

Z výzkumného šetření je patrné, že při vytváření návrhu úprav minimálního preventivního programu je důležité přihlížet k faktu, že každá škola je individuální svým složením a umístěním. Při samotném tvoření úprav minimálního preventivního programu bylo přihlíženo k umístění škol. Ve zkoumaném souboru je deset škol, z toho dvě školy se nacházejí v centru města (základní škola Máchovo náměstí [C] a základní škola Komenského náměstí [I]), čtyři školy jsou v bezprostřední blízkosti centra (základní škola Březová [E], základní škola Dr. Miroslava Tyrše [H], základní škola Kamenická [F] a základní škola Na Stráni [G]) a zbylé čtyři školy (základní škola Kosmonautů [A], základní škola Boletice [B], základní škola Želenice [D] a základní škola Vojanova [J]) jsou umístěny na okraji města. Jeden návrh tedy bude obsahovat malé odlišnosti, které se budou vázat k umístění školy.

Veškeré hodnocení, na jehož základě bude poukázáno na možné změny v MPP, nemají za účel kritizovat, ale vytváří se tím pouze možný návrh řešení jednotlivých problémových míst dosavadních MPP.

Struktura a tvorba

Ve všech programech struktura vycházela z metodického pokynu k tvoření minimálního preventivního programu, což svědčí o dobré informovanosti metodiků prevence. Zároveň všechny školy reflektují při tvorbě MPP i minimální preventivní program z předchozího školního roku. Tím by se dalo říci, že do značné míry zefektivňuje a ulehčuje práci metodika prevence.

V rámci strukturovanosti programu si dle výzkumného šetření vedla lépe nadpoloviční většina škol. U základní školy Kosmonautů [A] byl text méně přehledný, což by se dalo vyložit i menší vzdělaností metodika. Taková teze by ale neplatila v případě základní školy Vojanova [J], kde program je nepřehledný, ale metodik prevence má odpovídající vzdělání a zkušenosti.

Terminologie

Terminologie se zdá největší komplikací při tvorbě MPP. Z šetření vyplývá, že pouze dva MPP obsahují správnou terminologii. V ostatních minimálních programech terminologie nekoresponduje s dokumentem Národní strategie primární prevence. Minimální preventivní programy obsahovaly termíny sociálně patologické jevy, negativní jevy spolu s termínem rizikové chování. Termíny nebyly ani řádně vysvětleny. Ve většině případů může jít o neznalost terminologie nebo je použito více termínů v případě méně strukturovaných minimálních programů.

Cíle

Při tvoření cílů MPP vznikaly nejasnosti, ke komu se cíle vztahují. Čtyři z deseti škol měly definovány cíle pouze dlouhodobé nebo cíle nebyly definovány. U MPP základní školy Kosmonautů [A] je možné sledovat, že chybí v MPP cíle a tudíž nejsou ani definovány aktivity, které by takové cíle naplňovaly.

Monitoring

Z analýzy minimálních preventivních programů je zřejmé, že ani jedna ze škol nemá ucelený systém monitoringu. Ani jedna škola nevyužívá SWOT analýzu. Pro hodnocení četnosti rizikového chování využívají anonymní ankety a nechávají reflexi zpětné vazby na třídních učitelích. Všechny školy jako preventivní opatření k monitorování využívají schránku důvěry. Opět se dá uvažovat o tom, že metodik prevence není natolik v této oblasti vzdělaný. Zároveň je možné vyzorovat, že za nedostatečného monitoringu nejsou preventivní cíle ničím podepřeny.

Vnitřní spolupráce

Spolupráce, která se odehrává uvnitř školy, je definována v minimálních preventivních programech. Všechny školy spolupracují se svými pedagogickými pracovníky, dá se tedy předpokládat kladný vztah a motivace ředitele k primární prevenci.

Vnější spolupráce

Při šetření bylo zjištěno, že školy využívají opakovaně spolupráce s orgánem policie České republiky, je tedy možné vyslovit hypotézu, že na území města Děčín je tato spolupráce opravdu aktivní. Často je to jediný zdroj spolupráce na preventivních programech.

Oblast vzdělání metodika prevence

V oblasti vzdělání zhruba šest metodiků z deseti se neúčastní žádných doplňujících kurzů, pouze přednášek v rámci porad, což se do jisté míry odráží v nekomplexnosti minimálních preventivních programů. Od znalosti metodiků prevence se pak odvíjí i kvalitní monitoring a stanovení přesných a jasných cílů MPP.

Mimoškolní/volnočasový program

Mimoškolní program škol se odvíjí od zájmu žáků a také koresponduje s nabídkou Domu dětí a mládeže. Z výzkumného šetření je zřejmé, že školy umístěné v centru města i na jeho okrajích, využívají nabídku DDM Děčín. Příkladnou práci odvádí i Školní kluby, které mohou svým charakterem vytvářet pro žáky bezpečné prostředí pro setkávání s vrstevníky.

Dotace a účast na programech

Více jak polovina škol nežádala o dotace na projekt ani zapojení do projektů nebo preventivních programů. Z výzkumného šetření je možné pozorovat souvislost s preventivními aktivitami, které často podporují vnější poskytovatelé preventivních programů, a které se tak zdají nedostatečné.

7 Návrh možných úprav

Ze zjištěných výsledků výzkumného šetření je možné konstatovat pozitiva minimálních preventivních programů:

- + charakteristika škol a rizikových míst,
- + spolupráce,
- + mimoškolní program.

V minimálních preventivních programech základních škol jsou popsána riziková místa a charakteristika školy. K dalšímu rozvoji této oblasti lze doporučit pravidelnou aktualizaci rizikových míst.

Oblast vnitřní spolupráce je dle výsledků podpořena ze strany ředitelů a učitelů. V oblasti vnější spolupráce je možné rozšířit počet spolupracujících organizací, které mohou poskytnout oživení primární prevence. Zároveň je možné využít organizací, se kterými spolupracují jiné školy města Děčína. MPP program by neměl obsahovat pouze výčet spolupracujících aktivit, jak je tomu u většiny základních škol. K jednotlivým spolupracujícím organizacím je možné zařadit, jakým aktivitám se věnují a jaké cíle tím naplňují.

Posledním pozitivem je různorodost mimoškolních programů. K rozvoji těchto aktivit může přispět navázání spolupráce s Domem dětí a mládeže a aktualizace nabídky mimoškolních programů. Školy by svou nabídkou měly reagovat na poptávku žáků po volnočasových aktivitách.

Na základě výsledků výzkumného šetření je možné pozorovat jistá negativa nebo spíše nedostatky minimálních preventivních programů v oblastech:

- struktury,
- terminologie,
- cílů,
- monitoringu,
- vzdělání metodiků prevence.

V oblasti struktury často byly celé MPP velice nepřehledné a neměly osnovu. Možné úpravy, které by přispěly k přehlednosti programů, jsou ve formální úpravě textu. Například využití odrážek, které jsou využity u minimálního preventivního programu základní školy

Komenského náměstí [I], přispívají k přehlednosti a slouží lepší orientaci v programu. Využití tabulkového zaznamenávání kontaktů pracovníků školy se dá využít k urychlení vyhledávání. Pro dostupnost programů, některé základní školy využívají své webové stránky.

V oblasti terminologie je třeba, aby byly jednotlivé termíny přesně a hlavně jednotně definovány. Tomu napomohou metodikům prevence ověřené zdroje, aktuálně je možné čerpat z dokumentu MŠMT Národní strategie primární prevence. Terminologii sociálně patologické jevy, negativní jevy a nepřipustné jevy nahradit termínem rizikové chování. Na závěr MPP je možné vytvořit slovník termínů s jejich přesným vymezením, tak aby byl použitelný i pro laickou veřejnost, která má k MPP přístup.

V oblasti cílů je třeba cíle rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Určit zda je cíleno na jedince, třídní kolektiv, žáky v ročníku nebo na celý stupeň, především to přispívá jejich přehlednosti. U vytvořených cílů, ať už dlouhodobých nebo krátkodobých, by mělo být odkázáno na to, jakou formou bude prevence prováděna, což u většiny MPP chybí a není tak zcela jasné kdo prevenci provádí a jak často. Přehledné je vypracování cílů u základní školy Kamenická [F], která provázala krátkodobé a střednědobé cíle s cíli dlouhodobými.

Pro stanovení efektivních cílů je důležitý monitoring rizikového chování. Ten je možné provádět pomocí anonymních dotazníkových šetření. Při jejich zadávání je nutné dbát na motivaci žáků k pravdivým odpovědím. Žádná ze škol nevyužívala možnosti SWOT analýzy, která by tvorbu cílů metodikům prevence usnadnila. K tvorbě SWOT analýzy je potřeba určitého vzdělání, čímž se dostáváme k poslední velmi důležité oblasti.

Vzdělání metodiků prevence se z výzkumného šetření jeví jako nedostačující. Ze shrnutí výsledků je možné konstatovat, že většina oblastí, které se váží ke vzdělání metodika prevence, nejsou vyhovující. Především oblast terminologie, která vypovídá o znalostech metodika prevence, který tvoří MPP. Dále je možné vidět i jistou souvislost ve vzdělání metodika prevence a tvorbě cílů, které nemají odpovídající časovou náročnost nebo nejsou jasně a stručně definovány. Oblast cílů je spojena také s dostatečným monitoringem, který opět tvoří metodik prevence.

Motivace k dalšímu vzdělání začíná u ředitelů základních škol a sám metodik prevence by se měl nadále vzdělávat pro zajištění efektivnosti primární prevence na školách.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo sledování prevence rizikového chování na základních školách města Děčína a zjištění, jak jsou minimální preventivní programy realizovány. Na základě zjištěných poznatků vznikl návrh úprav minimálních preventivních programů s poukázáním na jejich možné nedostatky.

V teoretické části byla věnována pozornost dosavadním poznatkům v oblasti rizikového chování, jehož součástí je závislostní chování. Shrnuje systém školské primární prevence, který je důležitý k ukotvení práce metodika prevence, na kterou se také zaměřuje výzkumné šetření.

V praktické části je popsáno výzkumné šetření na deseti vybraných základních školách města Děčín, které probíhalo ve dvou etapách. V první etapě byly prostudovány minimální preventivní programy škol a následně byla provedena jejich analýza. V druhé etapě autorka osobně navštívila základní školy a provedla strukturovaný rozhovor s metodiky prevence.

Po analýze zjištěných skutečností je možné dojít k několika závěrům a zodpovědět úvodní otázky. Preventivní programy všech deseti škol jsou různě tvořeny za pomoci metodického pokynu. Všechny minimální programy reflektují umístění školy, přičemž při tvorbě preventivních aktivit závisí i na vzdělání metodika prevence a spolupráce s organizacemi poskytujícími preventivní programy.

Po analýze jednotlivých aktivit je patrné, že v této oblasti je úzká spolupráce s policií České republiky. Další častou spoluprací byla spolupráce na mimoškolních aktivitách s Domem dětí a mládeže, z čehož se dá usuzovat, že nabízí pestré využití volného času. Navíc každá škola se snaží tvořit svůj volnočasový program, pro žáky je pak snazší docházet do zájmových útvarů přímo ve škole a nemusí cestovat po městě.

Z šetření také vyplývá, že pro základní školy této oblasti už není prioritním problémem užívání nebo zneužívání drog. Do popředí prevence staví projevy rizikového chování, jako jsou různé formy šikany a záškoláctví. Všechny školy jsou si vědomy těchto rizik a jejich minimální preventivní programy obsahují kvalitně zpracovanou prevenci šikany.

Přínosem bakalářské práce je vhled do tvorby minimálních preventivních programů a preventivních aktivit na vybraných základních školách ve městě Děčín.

8 Seznam použitých informačních zdrojů

- BENDL, S., HANUŠOVÁ J. a LINKOVÁ M.. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.
- BLINKA, L.. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu: prevence a léčba*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7975-5.
- CHARVÁT, M.. *Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství*. vyd.1. Praha: Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-71-2.
- CHOMYNOVÁ, P., CSÉMY, L. a MRAVČÍK, V. 2016. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2015*. Zaostřeno 2 (5): 1-16
- CHOMYNOVÁ, P., CSÉMY, L., GROLMUSOVÁ, L., SADÍLEK, P. (2014). *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) Výsledky průzkumu v České republice v roce 2011*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- DOLEJŠ, M., SKOPAL, O. a SUCHÁ, J.. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN isbn978-80-244-4181-8.
- JANÍK, A. a DUŠEK, K.. *Drogy a společnost*. Praha: Avicenum, 1990. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0087-3.
- KALINA, K.. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4331-8.
- KLENEROVÁ, V. a HYNIE, S.. *Závislost na návykových látkách*. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2002. ISBN 80-239-0910-x.
- KOLÁŘ, M.. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
- KOŠTÁLOVÁ, H.. *Školní vzdělávací program krok za krokem: pomocník při sestavování vlastního školního vzdělávacího programu*. Praha: Dashöfer Holding & Verlag Dashöfer, c2005-2007. ISBN 80-86897-00-1.
- MEČÍŘ, J.. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže*. 1. vyd. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1989.

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)
- Metodický pokyn Čj.: 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- MIOVSKÝ, M.. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. vyd. 1. Praha: Togga, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
- MŠMT ČR[online]. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže: na období 2013-2018*. Praha: 2013.
- NEŠPOR, K. a CSÉMY, L.. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003. ISBN 80-260-3873-8.
- NEŠPOR, K. a CSÉMY, L.. *Léčba a prevence závislosti: příručka pro praxi*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-52-2.
- NEŠPOR, K. a PROVAZNÍKOVÁ, H.. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami: pro rodiče a pedagogy*. 3., rozš. vyd. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7071-123-x.
- NEŠPOR, K.. *Metodika prevence ve školním prostředí*. Praha: Frontis, 2003.
- NEŠPOR, K.. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-x.
- NEŠPOR, K.. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071788317.
- NEŠPOR, K.. *Návykové chování a závislost*. Vyd. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.
- NEŠPOR, K.. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
- odrogach.cz - Domovská stránka. *odrogach.cz - Domovská stránka* [online]. Copyright © 2003 [cit. 28.02.2018]. Dostupné z: <http://www.odrogach.cz/>
- PAPEŽOVÁ, H. a HANUSOVÁ, J.. *Poruchy příjmu potravy: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-7422-398-3.
- POSPÍŠILOVÁ, M.. *Facebooková (ne)závislost: identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3306-0.

- SHAPIRO, H.. *Drogy: obrazový průvodce*. Praha: Svojtka & Co., 2005. ISBN 80-7352-295-0.
- SOBOTKOVÁ, V.. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- STONIŠOVÁ, P.. *Zavádění preventivních opatření proti rizikovému chování ve škole*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-69-5.
- VÁGNEROVÁ, K. a BAJEROVÁ, M.. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676117.
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- *Zaostřeno na drogy*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. ISSN 1214-1089.

9 Seznam příloh

Příloha 1 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Kosmonautů

Příloha 2 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Máchovo náměstí

Příloha 3 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Březová

Příloha 4 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Želenice

Příloha 5 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Dr. Miroslava Tyrše

Příloha 6 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Kamenická

Příloha 7 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Komenského náměstí

Příloha 8 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Boletice

Příloha 9 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Vojanova

Příloha 10 - Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Na Stráni

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Kosmonautů

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s pedagogicko-psychologickou poradnou, s výchovným poradcem, policií, úřadem práce, Hasičským záchranným sborem a DDM Děčín.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Vyskytuje se především skryté záškoláctví, kouření, vulgarismus a agresivita.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Absolvoval jsem Bc. studium sportovní pedagog a studium koordinátora prevence.

Absolvoval jste kurzy, které nabízí například MŠMT?

Ne, účastním se pouze školení v pedagogicko-psychologické poradně. K dalšímu vzdělání nebyl důvod. Škola má minimum kázeňských problémů.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Všechny kroužky jsou dostupné z webových stránek.

Kdybyste měl vybrat nějaké námátkou?

Nabízíme zájmový útvar tvorbu časopisu, turista, pěvecký kroužek, počítače, sport a dovedné ruce. Také pořádáme školu u moře, oslavy Halloweenu, oslavy Vánoc a Velikonoc a každoroční slavnostní akademii 9. ročníků.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

O dotace jsme nežádali, nebyl k tomu důvod, nemáme žádné výchovné problémy.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Máchovo náměstí

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s OSPODem, střediskem výchovné péče, výchovným poradcem, pedagogicko-psychologickou poradnou a městskou policií. Zintenzivňujeme spolupráci s policií hlavně kvůli rizikovému prostoru – parku v blízké vzdálenosti školy.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Nejčastěji řešíme záškoláctví, fyzické napadání spolužáků, drobné krádeže, hrubé chování vůči handicapovanému spolužákovi a vyhrožování na sociálních sítích. Díky umístění školy v centru města a zároveň v blízkosti míst, kde se žáci mohou setkat s drogami a alkoholem tak přednášky a besedy soustředíme na prevenci kouření a na odmítání látky.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

V současné době studuji etopedii.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Součástí zájmových útvarů je Školní klub pro všechny věkové kategorie.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Škola je zapojena do projektu Inkluze do škol, spolupracujeme s Člověkem v tísní, součástí programu je řešení prevence rizikového chování.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Březová

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

S městskou policií, která pravidelně pořádá besedy s žáky.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Řešíme často kouření v prostorách toalet a ničení školního majetku.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

V roce 2015/2016 jsem ukončil vzdělání studium metodika prevence. Pravidelně se účastním porad metodiků v pedagogicko-psychologické poradně Děčín, a také absolvuji 1-2 školení akreditované MŠMT.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Zájmové útvary si zajišťuje sama škola, je jich široké spektrum a součástí je i garantem podpořená stavba keramické dílny.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

O dotace jsme zatím nežádali. Připojili jsme se k žádosti OS Světlo Kadaň o dotace na primární prevenci závislostního chování. Celá akce se nerozjela, tudíž jsme dotaci nezískali.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Želenice

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s městskou policií ve formě besed.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Řešíme hlavně dva problémy a to záškoláctví a šikanu

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Mám pouze povinné vzdělání.

Absolvovala jste nějaké doplňující kurzy tohoto vzdělání?

Ne, jenom se účastním pravidelného školení metodiků prevence v poradně.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Zajišťujeme základní nabídku kroužků, především sportovních kroužků a keramiku. Jinak využíváme spolupráce s DDM Letná a DDM na Teplické ulici.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Jsme zařazeni do projektu Inkluze do škol.

Přepis dotazníkového rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Dr. Miroslava Tyrše

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s pedagogicko-psychologickou poradnou, výchovným poradcem, policií České republiky, Domem dětí a mládeže a Sportovní organizací Děčín. Využíváme formu přednášek, preventivních programů pro třídy a výjezdy.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Nejčastěji řešíme záškoláctví a kouření.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Během své práce se snažím účastnit různých kurzů, které jsou nabízeny. Účastnila jsem se kurzů: Hry s psychologickým obsahem, Žák s poruchami autistického spektra, Oběti trestných činů, Modelové řešení šikany, Strategie vyšetřování šikany, Management školní třídy a Intervence ve školní třídě. Svoje poznatky s kurzů se snažím dál předávat našim učitelům.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Naše škola nabízí různé zájmové útvary, jako: Cvičíme se Sokolem, Školní časopis a nejnavštěvovanější je Florbal. Také je v odpoledních hodinách otevřený Školní klub a část dětí z naší školy navštěvuje DDM na Teplické ulici.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Nežádali.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Kamenická

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Při tvorbě MPP čerpáme z webovek odrogach.cz, seznamsebezpecne.cz, drogy-info.cz, podaneruce.cz, dokurte.cz, alkoholik, prevence.info.cz, droogovaporadna.cz a bezpecnyinternet.cz. Jinak spolupracujeme s OSPODem na městském úřadě. Využíváme pomoc speciálního pedagoga a ve škole výchovného poradce. Dále spolupracujeme s CHKO Labské pískovce, Policií České republiky, městskou policií, Člověkem v tísní, Městskou knihovnou Děčín, Krizovou poradnou v Děčíně, sdružením Linka bezpečí, Hasičským záchranným sborem, Amnesty international a Českým červeným křížem.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Řešíme problémy jako rizikové chování vůči spolužákům, postoj k užívání drog, skryté záškoláctví, nedostatečný zájem třídy ke vzdělávání, negativní postoj k environmentálnímu chování, negativní postoj k ochraně osob a k chování v mimořádných nebezpečných situacích, negativní postoj ke zdravému životnímu stylu. Často řešíme spolupráci s rodiči, nechtějí s námi komunikovat, spolupracovat a často nedochází ani na třídní schůzky.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Průběžně navštěvuji jednorázová školení v rámci porad metodiků prevence a také mám pětiletou zkušenost jako učitel základní školy v Boleticích.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Na škole je pestrá nabídka volnočasových aktivit – sport, umělecké kroužky, žáci mají možnost navštěvovat školní hřiště mimo hodin výuky a to i o víkendech a Školní klub v odpoledních hodinách.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Žádali jsme o poskytnutí financí v rámci dotačního programu Prevence rizikového chování v Ústeckém kraji, financovaly se z toho adaptační kurzy pro 6. ročníky. Zároveň jsme v programu Globe, Škola podporující zdraví a v projektu Malý velký kamarád, Žijeme spolu, Mléko, ovoce a zelenina do škol a Recyklohraní.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Komenského náměstí

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s městskou policií, OSPODem a Zdravotním ústavem v Ústí nad Labem.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Záškoláctví, šikana a nekázeň. Z toho šikana jen zřídka.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Nemám žádné další doplňující kurzy.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Mezi nejúspěšnější mimoškolní aktivity řadím basketbal a volný internet. Zároveň žáci navštěvují Dům dětí a mládeže.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Žádali jsme v minulosti v rámci dotačního programu Ústeckého kraje na prevenci rizikového chování – projekt uspěl v oblastech akce kamarád, ve kterém se starají žáci devátých tříd o žáky prvních tříd a po celý rok jim vytvářejí programy, aby se lépe zapojili do základního vzdělávání. Dále jsme uspěli 2x v lektorském zajištění pro práci s třídními kolektivy a letos jsem podala projekt na spolupráci se Zdravotním ústavem Ústí nad Labem s názvy Děťství bez úroků a Celé Česko čte dětem.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Boletice

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme výhradně s městskou policií, policií České republiky a OSPODem. Také spolupracujeme se školním psychologem, výchovným poradcem a střediskem výchovné péče.

Co vás ke spolupráci se školním psychologem a výchovným poradcem vede?

Jsou to především časté výchovné problémy, které řešíme i se SVP.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Nejčastěji řešíme záškoláctví potom verbální a fyzické napadání, užívání a šíření omamných látek.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Účastním se pouze kurzů v rámci pravidelných porad v poradně.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Nabízíme volnočasové aktivity jako je florbal a sportovní den. Využíváme zájmové útvary DDM Boletice.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Jsme součástí velkého projektu Inkluze do škol a Děčín pro rodiny. Pravidelně v rámci prevence promítáme filmy Právní vědomí a Jeden svět.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Vojanova

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Využíváme různorodé spolupráce s institucemi a organizacemi Indigo, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, Český červený kříž, policie České republiky, Člověk v tísni, Linka důvěry, K-centrum, Komunitní centrum Kamarád a Předškolní klub Motýlek. Žáci se účastní přednášek Čas proměn, Pohlavní nemoci, Mentální anorexie, Alkohol, Kriminalita mládeže, Právní vědomí. Žáci s učiteli tvoří projektové dny a nejzávažnějším problémům se věnuje výchovný poradce.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Nejčastějšími formami rizikového chování jsou záškoláctví, agresivní chování a vulgární vyjadřování.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Účastnila jsme se seminářů Poruchy chování, Minimální preventivní program, Pedagogická diagnostika, Speciálně pedagogické metody v práci s žáky ze střediska výchovné péče.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Žákům je otevřena školní knihovna, studovna, kde je jim k dispozici volný internet. Naše škola má pestrou škálu zájmových útvarů (atletika, florbal, drama kroužek, hra na akordeon, plavání, sbor, výtvarný kroužek a posilování).

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Nežádali.

Přepis rozhovoru s metodikem prevence na základní škole Na Stráni

S jakými institucemi spolupracujete v rámci prevence?

Spolupracujeme s městskou policií a sledujeme klima školy přes portál proskoly.cz. Žáci se účastní vždy dvou přednášek Čas proměn a Na prahu mužnosti.

Jaké nejčastější typy rizikového a závislostního chování se u vás vyskytují?

Jako nejzávažnější problémy vnímáme kyberšikanu, šikanu a kouření žáků.

Jaké je vaše vzdělání v oblasti školního metodika prevence?

Nemám žádné doplňující vzdělání.

Jaký mimoškolní/volnočasový program zajišťuje škola?

Nabízí různorodé kroužky jako je flétnička, sportovní aktivity, filmová tvorba, literární kroužek, paličkování a programování.

Žádali jste o dotace nebo spolupráci na programech jakým je např. bezpečné klima?

Žádali jsme o dotaci nadaci ČEZ pro tvorbu sportoviště a jsme součástí projektu Inkluze do škol. Naše škola pořádá seznamovací soustředění pro první třídy a adaptační kurz pro 6. ročník.